

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 117 STRAIPSNIO 6 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, TAIP PAT DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2008 M. LAPKRIČIO 17 D. NUTARIMO NR. XI-1 „DĖL A. VALINSKO IŠRINKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKU“ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 115 STRAIPSNIO 6 DALIAI, 136 STRAIPSNIO 3 DALIAI, 139 STRAIPSNIO 2 DALIAI

2012 m. gegužės 2 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovams Seimo nariams Vyteniui Povilui Andriukaičiui, Juliiui Sabatauskui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2012 m. balandžio 19 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 2/2009 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 „Dėl A. Valinsko išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku“ pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 59 straipsnio

4 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 115 straipsnio 6 daliai, 136 straipsnio 3 daliai, 139 straipsnio 2 daliai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas ištirti Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalies atitiktį Konstitucijai grindžiamas šiais argumentais.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teisinis reguliavimas neturi sudaryti prielaidų pažeisti lygios ir tiesioginės rinkimų teisės, slapto balsavimo imperatyvo (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada). Balsuojančiajam turi būti sudarytos vienodos sąlygos išreikšti savo valią tiek balsuojant „už“, tiek balsuojant „prieš“. Tuo tarpu ginčijamu teisiniu reguliavimu tais atvejais, kai keliamas tik vienas kandidatas, balsavimo sąlygos padaromos nelygiavertės: balsuojant „prieš“ reikia išbraukti kandidato pavardę, o balsuojant „už“ nereikia atlikti jokių aktyvių veiksmų, išreiškiančių balsuojančiojo valią, t. y. net nereikia užteiti į slapto balsavimo kabiną.

Tais atvejais, kai keliamas tik vienas kandidatas, ginčijamu teisiniu reguliavimu, pagal kurį balsuojantysis privalo išbraukti pavardes tų kandidatų, prieš kuriuos balsuoja, sudaromos realios galimybės kontroliuoti slapto balsavimo turinį, nes tie, kurie palaiko iškeltąjį kandidatą ir neturi nieko išbraukti balsavimo biuletenyje, gali neužteiti į slapto balsavimo kabiną. Todėl Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas neatitinka slapto balsavimo imperatyvo ir prieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas ištirti Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimo Nr. XI-1 „Dėl A. Valinsko išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku“ (toliau – ir Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1) atitiktį Konstitucijai ir Seimo statutui grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Pareiga laikytis įstatymo nustatytos procedūros leidžiant įstatymus įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje, kuri, pareiškėjo nuomone, taikytina priimant ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo teisės aktus.

Preliminarus teisinis projekto vertinimas – sudedamoji įstatymų leidybos procedūros dalis ir šio etapo praleidimas turėtų būti vertinamas kaip konstitucinių reikalavimų įstatymų leidybos procesui pažeidimas. Be to, pagal Seimo statutą to paties turinio įstatymo projektą, nesant ypatingų aplinkybių, Seimas gali svarstyti tik po 6 mėnesių (Seimo statuto 139 straipsnio 2 dalis, 135 straipsnio 6, 7 dalys). Tai turėtų būti taikoma ne tik įstatymams, bet ir kitiems Seimo priimamiems teisės aktams. Pareiškėjo manymu, Seimas, priimdamas 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimą Nr. XI-1,

nesilaikė privalomosios teisės aktų priėmimo procedūros, nustatytos Seimo statute, ir pažeidė Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalį, 139 straipsnio 2 dalį, kartu ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį.

2.2. Teisės aktų hierarchija reiškia, kad įstatymai negali prieštarauti Konstitucijai, o poįstatyminiai teisės aktai – Konstitucijai ir įstatymams; poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais. Tačiau priimant ginčijamą nutarimą nebuvo remiamasi Seimo statutu (buvo pažeistos tam tikros Seimo statuto nuostatos), taigi, pareiškėjo nuomone, nesilaikyta konstitucinio teisės aktų hierarchijos principo ir pažeista Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalis, konstitucinis teisinės valstybės principas.

2.3. Atstovaudamas Tautai, Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija ir įstatymai, kitaip būtų pažeistas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas imperatyvas, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Seimas, leisdamas teisės aktus, privalo laikytis Seimo statute nustatytos tvarkos ir negali savarankiškai nuspręsti ja nesivadovauti, nes taip viršytų savo įgaliojimus ir pažeistų Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį. Taigi įstatymų leidėjas, priėmęs ginčijamą nutarimą nesilaikydamas privalomosios Seimo statute nustatytos teisės aktų priėmimo tvarkos, pažeidė Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį.

2.4. Balsuojant dėl Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimo Nr. XI-1 priėmimo nebuvo laikomasi slapto balsavimo imperatyvo, nes ne visi parlamentarai užėjo į slapto balsavimo kabinetą (neužėjo tie, kurie balsavo „už“ ir neturėjo išbraukti vienintelio kandidato pavardės), kaip tai numatyta Seimo statuto 115 straipsnio 6 dalyje. Taigi priimant ginčijamą Seimo nutarimą buvo pažeista Seimo statuto 115 straipsnio 6 dalis.

2.5. Slapto balsavimo principas yra neatsiejamas nuo demokratinės teisinės valstybės. Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad Lietuva yra nepriklausoma demokratinė valstybė, suponuoja visuomenės demokratinės gyvensenos principus bei gina visuotinai pripažįstamus konstitucinius gėrius, tokius kaip laisvi, sąžiningi ir slapti rinkimai. Tautos atstovai, reikšdami aukščiausią suverenią Tautos valią, privalo elgtis taip, kad nebūtų pagrindo abejoti demokratinės respublikos garantuojamais konstituciniais gėriais. Todėl renkant Seimo pirmininką nesilaikius slapto balsavimo principo buvo pažeistas Konstitucijos 1 straipsnis, konstitucinis teisinės valstybės principas.

2.6. Slapto balsavimo institutas yra nustatytas siekiant apsaugoti balsuojančiuosius nuo jų valios atskleidimo, išvengti tiesioginės ar netiesioginės įtakos ir taip nepažeisti Seimo nario laisvo mandato principo, įtvirtinto Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje. Renkant Seimo pirmininką nebuvo laikomasi slapto balsavimo principo, todėl buvo sudarytos prielaidos daryti įtaką balsuojantiems Seimo nariams ir taip pažeista Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininko Stasio Šedbaro rašytiniai paaiškinimai.

1. Rašytiniuose paaiškinimuose teigiama, kad Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Konstitucijai. Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

Balsavimo biuletenių žymėjimo arba pildymo tvarka yra išimtinai Seimo statuto reguliavimo dalykas. Ji turi būti tokia, kad būtų sudarytos sąlygos objektyviai išreikšti Seimo narių valią ir teisingai suskaičiuoti balsus. Toks balsavimo biuletenių žymėjimo būdas, kai išbraukiamas kandidatas, prieš kurį balsuojama, ir paliekamas tas, už kurį balsuojama, savo turiniu ir teisine prasme niekuo nesiskiria nuo žymėjimo būdo, kai pažymimas tas kandidatas, už kurį balsuojama, ir paliekamas nežymėtas tas kandidatas, prieš kurį balsuojama.

2. Rašytiniuose paaiškinimuose taip pat teigiama, kad Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 neprieštarauja Konstitucijai ir Seimo statutui. Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Priėmus Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimą Nr. XI-1 oficiali Seimo sudaryta balsų skaičiavimo komisija patvirtino balsavimo rezultatus, kartu patvirtindama ir tai, kad buvo tinkamai laikomasi balsavimo tvarkos.

2.2. Slapto balsavimo principas neįpareigoja išreikštos valios po balsavimo laikyti paslapyje ir negali būti interpretuojamas kaip draudžiantis Seimo nariui ją atskleisti kitiems Seimo nariams ar visuomenei. Seimo nario teisė laisvai kalbėti dėl Seime svarstomų klausimų kyla iš jo, kaip Tautos atstovo, teisinio statuso.

2.3. Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad Seimo kanceliarijos Teisės departamentas rengia išvadas dėl teisės akto projekto atitikties Konstitucijai ir įstatymams, taikoma priimant įstatymus ir kitus norminius teisės aktus, nes Seimo statuto V dalis taikoma visiems Seimo įstatymų ir kitų norminių aktų projektams, o ginčijamas Seimo nutarimas yra nenorminis teisės aktas. Teisės departamentas neprivalo teikti išvadų dėl visų Seimo priimamų nenorminio pobūdžio poįstatyminių teisės aktų, juo labiau nevertina Seimo renkamų ir skiriamų pareigūnų kompetencijos ir tinkamumo užimti pareigas. Taigi jo išvada priimant ginčijamą Seimo nutarimą nebuvo būtina.

2.4. Seimo statuto 139 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad analogiškas teisės akto projektas turi būti pateiktas iš naujo svarstyti ne anksčiau kaip po 6 mėnesių, taip pat taikoma tik įstatymų ir kitų norminių teisės aktų projektams ir neapima atvejų, kai Seime priimamas nenorminis individualaus pobūdžio teisės aktas. Seimo nenorminių teisės aktų priėmimo procedūra reguliuojama ne Seimo statuto V dalies, o specialiosiomis VI dalies nuostatomis. Be to, Seimo statuto 187 straipsnio 3 dalyje aiškiai nustatyta, kad pakartotiniai Seimo pirmininko rinkimai

rengiami artimiausiam Seimo posėdyje, taigi renkant Seimo pirmininką Seimo statuto 139 straipsnio 2 dalis negali būti taikoma.

2.5. Ginčijamo Seimo nutarimo prieštaravimas Konstitucijai grindžiamas tuo, kad jis prieštarauja Seimo statuto nuostatoms, todėl konstatavus, jog šis nutarimas neprieštarauja Seimo statutui, darytina išvada, kad jis neprieštarauja ir Konstitucijai.

III

Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjo – Seimo narių grupės atstovai Seimo nariai V. P. Andriukaitis, J. Sabatauskas iš esmės pakartojo pareiškėjo prašyme išdėstytus argumentus, pateikė papildomus paaiškinimus dėl ginčijamo teisinio reguliavimo taikymo praktikoje ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Dėl Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 117 straipsnio 6 dalies atitikties Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjo manymu, ginčijamu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos pažeisti slapto balsavimo imperatyvą, nes tuo atveju, kai yra iškeltas tik vienas kandidatas, balsuojantysis, kuris palaiko iškeltą kandidatą, balsavimo biuletenyje neturi nieko išbraukti ir neužgina į slapto balsavimo kabiną. Ginčijamu teisiniu reguliavimu balsuojantiems „prieš“ ir „už“ sudaromos nevienodos sąlygos balsuoti – vieniems reikia išbraukti pavardę kandidato, prieš kurį balsuojama, kitiems nereikia atlikti jokių aktyvių veiksmų. Taip sudaroma galimybė kontroliuoti balsuojančiojo balsavimo turinį.

3. Seimas 1998 m. gruodžio 22 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimo statutą „Dėl Statuto pakeitimo“, kurio 1 straipsniu Seimo statutą (1994 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėstė nauja redakcija. Seimo statutas (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) (toliau – ir Seimo statutas) įsigaliojo 1999 m. vasario 1 d.

4. Seimo statuto 117 straipsnyje „Balsavimo biuleteniai“, kurio 6 dalį ginčija pareiškėjas, nustatyta:

„1. Slapto ar atviro balsavimo biuletenio pavyzdį prieš balsavimą patvirtina Seimas.

2. Dėl kurio nors pareigūno atleidimo ar nepasitikėjimo juo pareiškimo balsuojama biuleteniais, kuriuose įrašyti teiginiai: „pasitikiu“ ir „nepasitikiu“ arba „atleisti iš pareigų“ ir „neatleisti iš pareigų“.

3. Vienu biuleteniu gali būti balsuojama tik dėl vieno pareigūno atšaukimo arba nepasitikėjimo kolegialia institucija ar jos nariu pareiškimo arba vieno pareigūno atleidimo.

4. Viename biuletenyje abėcėlės tvarka gali būti įrašomos tik kandidatų į tas pačias pareigas pavardės.

5. Visais atvejais biuletenis turi turėti antraštę, kurioje aiškiai nurodyta, dėl ko balsuojama.

6. Balsuojantysis biuletenyje išbraukia pavardes tų kandidatų, prieš kuriuos balsuoja, arba tuos teiginius, kurie jam nepriimtini.

7. Negaliojančiais pripažįstami nepatvirtinto pavyzdžio ar neantspauduoti biuleteniai, taip pat tie, kuriuose palikta pavardžių daugiau, negu renkama pareigūnų, arba paliktas daugiau kaip vienas pasirinkti duotas teiginys.

8. Papildomai įrašytos pavardės ar teiginiai neskaičiuojami.

9. Balsavimo biuleteniais balsų skaičiavimo protokolą pasirašo balsų skaičiavimo grupės pirmininkas ir posėdžio pirmininkas.

10. Balsavimo biuleteniai saugomi Seimo archyve iki Seimo kadencijos pabaigos.“

Taigi Seimo statuto 117 straipsnyje nustatyta, kokie biuleteniai turi būti naudojami balsuojant Seime slaptai ar atvirai (1 dalis) ir kas juose turi būti įrašyta (2, 4, 5 dalys), kaip turi būti balsuojama biuleteniuose darant atitinkamus žymėjimus (6 dalis), kaip skaičiuojami (7–9 dalys), kur ir kiek laiko saugomi balsavimo biuleteniai (10 dalis).

5. Pareiškėjo ginčijamoje Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje yra nustatytas žymėjimo balsavimo biuletenyje būdas, kurio, išreikšdamas savo valią, turi laikytis balsuojantis Seimo narys. Pagal Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalį balsuojantysis, siekdamas išreikšti savo valią, balsavimo biuletenyje turi išbraukti pavardes tų kandidatų, prieš kuriuos jis balsuoja, arba tuos teiginius, kurie jam nepriimtini.

6. Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalies nuostatą aiškinant kartu su to paties straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad slapto arba atviro balsavimo biuletenio pavyzdį prieš balsavimą patvirtina Seimas, pažymėtina, kad Seimas turi patvirtinti tokį slapto ar atviro balsavimo biuletenio pavyzdį, kad balsuojantysis biuletenyje turėtų galimybę išbraukti pavardes kandidatų, prieš kuriuos jis balsuoja, arba teiginius, kurie jam nepriimtini.

7. Pažymėtina, kad Seimo statutas buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, tačiau šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamas teisinis reguliavimas keičiamas nebuvo.

8. Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškintinas ir kitų Seimo statuto nuostatų, kuriomis nustatyti balsavimo būdai ir tvarka, kontekste.

9. Seimo statuto 118 straipsnio „Klausimų pateikimas balsuoti“ 1 dalyje yra nustatyta: „Balsuoti gali būti pateiktas vienas teiginys arba du alternatyvūs teiginiai. Pirmuoju atveju balsuojama „už“, „prieš“ arba „susilaikoma“. Antruoju atveju balsuojama „už pirmąjį teiginį“ arba „už antrąjį teiginį“.“

Taigi Seimo statuto 118 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kaip balsavimo biuletenyje turi būti pateikiami klausimai balsuoti dėl vieno teiginio arba dėl dviejų alternatyvių teiginių. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai balsuojama dėl vieno teiginio, balsuojančiajam pateikiama keletas pasirinkimų: balsuoti „už“, „prieš“ arba susilaikyti. Tais atvejais, kai balsuojama dėl dviejų alternatyvių teiginių, balsuojantysis privalo pasirinkti vieną iš jų.

10. Pagal pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje, aiškinamą kartu su Seimo statuto 118 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, tais atvejais, kai Seime balsuojama dėl vieno kandidato ar vieno teiginio, balsuojančiajam turi būti sudaryta galimybė balsuoti už keliamą kandidatą ar teiginį, balsuoti prieš arba susilaikyti.

Taigi Seimo statuto 117 straipsnio 1, 6 dalyse, 118 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas suponuoja pareigą Seimui prieš balsavimą patvirtinti tokį balsavimo biuletenio pavyzdį, kad tais atvejais, kai Seime balsuojama dėl vieno kandidato ar vieno teiginio, būtų sudaryta galimybė balsuoti už keliamą kandidatą ar teiginį, prieš keliamą kandidatą ar teiginį arba susilaikyti, kad balsuojantysis, reikšdamas savo valią, turėtų galimybę pasirinkti ir balsavimo biuletenyje išbraukti jam nepriimtinius pasirinkimus ir palikti neužbrauktą pasirinkimą, kuris jam priimtinas.

Šios konstitucinės justicijos byloje pažymėtina, kad nors, kaip minėta, pareiškėjas teigia, jog balsuojantysis, kuris palaiko iškeltą kandidatą, balsavimo biuletenyje neturi nieko išbraukti, jis neginčija Seimo sprendimo, kuriuo buvo patvirtintas balsavimo biuletenio pavyzdys. Taigi atitinkamo Seimo sprendimo, kuriuo buvo patvirtintas balsavimo biuletenio pavyzdys, atitiktis Konstitucijai nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

11. Seimo statuto 115 straipsnio „Slaptas balsavimas“ (2000 m. spalio 10 d., 2010 m. kovo 25 d. redakcijos) 6 dalyje nustatyta: „Balsavimo vietoje turi būti slaptos balsavimo kabina ir balsadėžė. Pastaroji turi būti taip pastatyta, kad balsuojantieji, eidami prie jos, turėtų pereiti slaptos balsavimo kabiną.“

12. Pagal Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, kuriuo nustatyta, kad balsuojantysis biuletenyje išbraukia pavardes tų kandidatų, prieš kuriuos balsuoja, arba tuos teiginius, kurie jam nepriimtini, aiškinamą kartu su Seimo statuto 115 straipsnio (2000 m. spalio 10 d., 2010 m. kovo 25 d. redakcijos) 6 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, tais atvejais, kai balsuojama slaptai, balsuojančiajam, norinčiam balsavimo biuletenyje išbraukti pavardes kandidatų, prieš kuriuos jis balsuoja, ar teiginius, kurie jam nepriimtini, turi būti

sudaryta galimybė tai padaryti slapto balsavimo kabinoje, kurios neperėjus pagal Seimo statuto 115 straipsnio (2000 m. spalio 10 d., 2010 m. kovo 25 d. redakcijos) 6 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą jam nebūtų galimybės eiti prie balsadėžės.

13. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti, ar Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Pareiškėjo manymu, ginčijamu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos pažeisti slapto balsavimo imperatyvą, balsuojantiems „už“ ir „prieš“ sudaromos nevienodos sąlygos balsuoti ir kontroliuoti balsuojančiojo balsavimo turinį, taip pažeidžiant Konstitucijos 1 straipsnį, konstitucinį teisinės valstybės principą.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, kiti pareiškėjo – Seimo narių grupės pateikti argumentai yra susiję su ginčijamo Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo taikymu.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą jis nesprendžia teisės aktų taikymo klausimų, tokius klausimus sprendžia institucija, turinti įgaliojimus taikyti teisės aktus (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 23 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2007 m. rugsėjo 12 d., 2011 m. rugsėjo 5 d. sprendimai); jei įstatymuose yra neaiškumų, dviprasmybių, spragų, tai pašalinti yra įstatymų leidėjo pareiga (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 23 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2007 m. birželio 27 d., 2007 m. rugsėjo 12 d. sprendimai).

15. Konstitucijos 1 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.“

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinti pamatiniai Lietuvos valstybės principai, *inter alia* tai, kad valstybės valdžia turi būti organizuota demokratiškai (Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. spalio 18 d., 2000 m. gruodžio 6 d., 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

16. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios bei kitos valstybės institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. spalio 18 d., 2010 m. gruodžio 14 d. nutarimai).

17. Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos, kaip ir Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, lemia pagrindinius Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principus (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2001 m. sausio 25 d., 2012 m. kovo 29 d. nutarimai).

18. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį vienos iš valstybės valdžios institucijų – Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią. Konstitucinis Teismas yra

konstatavęs, kad šiame Konstitucijos straipsnyje suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus (Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas). Taigi Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo diskrecija šioje srityje; kartu pažymėtina, kad Seimas, nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų (Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas).

19. Minėta, kad pareiškėjo ginčijamoje Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje yra nustatytas žymėjimo balsavimo biuletenyje būdas, kurio, išreikšdamas savo valią, turi laikytis balsuojantis Seimo narys. Taigi šioje nuostatoje Seimas, pasinaudodamas Konstitucijos jam suteikta diskrecija nustatyti savo darbo tvarką, nustatė, kaip balsuojančio Seimo nario pasirinkimas turi būti pažymimas balsavimo biuletenyje.

Minėta ir tai, kad pagal Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalį, aiškinamą kartu su kitomis Seimo statuto nuostatomis, tais atvejais, kai Seime balsuojama dėl vieno kandidato ar vieno teiginio, balsuojančiajam, norinčiam išreikšti savo valią, turi būti sudaryta galimybė balsavimo biuletenyje išbraukti jam nepriimtinius pasirinkimus ir palikti neužbrauktą pasirinkimą, kuris jam yra priimtinas; tais atvejais, kai balsuojama slapta, balsuojančiajam turi būti sudaryta galimybė Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje nurodytus veiksmus atlikti slapto balsavimo kabinoje, kurios neperėjus pagal Seimo statuto 115 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą jam nebūtų galimybės eiti prie balsadėžės.

20. Taigi konstatuotina, kad pareiškėjo ginčijama Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalimi, aiškinama kartu su kitomis Seimo statuto nuostatomis, yra sudarytos teisinės prielaidos užtikrinti balsavimo slaptumą tuo atveju, kai sprendimas Seime priimamas slaptu balsavimu. Vadinasi, nėra pagrindo teigti, kad Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos kontroliuoti balsuojančiojo valią.

21. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo statuto 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

II

Dėl Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimo Nr. XI-1 „Dėl A. Valinsko išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku“ atitikties Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 59 straipsnio 4 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Seimo statuto 115 straipsnio 6 daliai, 136 straipsnio 3 daliai, 139 straipsnio 2 daliai.

1. Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 2 daliai,

7 straipsnio 1 daliai, 59 straipsnio 4 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Seimo statuto 115 straipsnio 6 daliai, 136 straipsnio 3 daliai, 139 straipsnio 2 daliai.

2. Seimas 2008 m. lapkričio 17 d. priėmė nutarimą Nr. XI-1 (įsigaliojusį tą pačią dieną), kuriame nustatyta:

„Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Seimo statuto 187 ir 190 straipsniais, nutaria:

1 straipsnis. Išrinkti Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku Seimo narį Arūną VALINSKĄ.

2 straipsnis. Nutarimas įsigalioja nuo priėmimo.“

Pažymėtina, kad Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 – individualaus pobūdžio vienkartinio (*ad hoc*) taikymo teisės aktas. Priėmus šį Seimo nutarimą ir jį pritaikius, buvo sukurti konkretūs teisiniai santykiai – Seimo pirmininku tapo Seimo narys Arūnas Valinskas.

Pažymėtina ir tai, kad pirmininkavimo Seimui santykius reguliuoja jau kiti teisės aktai, *inter alia* atitinkamos Seimo statuto nuostatos, kurios nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

3. Pareiškėjo – Seimo narių grupės ginčijamas Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 aiškintinas kitų su juo susijusių teisės aktų kontekste.

3.1. Seimas 2009 m. rugsėjo 15 d. priėmė nutarimą Nr. XI-413 „Dėl Arūno Valinsko atleidimo iš Seimo pirmininko pareigų“ (įsigaliojusį tą pačią dieną) (toliau – Seimo 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. XI-413), kuriame nustatyta:

„Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į Seimo narių grupės siūlymą atleisti iš Seimo Pirmininko pareigų Arūną Valinską ir vadovaudamasis Seimo statuto 218 straipsniu, nutaria:

1 straipsnis.

Atleisti Arūną VALINSKĄ iš Seimo Pirmininko pareigų.

2 straipsnis.

Nutarimas įsigalioja nuo priėmimo.“

Pažymėtina, kad Seimo 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. XI-413 – taip pat individualaus pobūdžio vienkartinio taikymo teisės aktas, kurį priėmus A. Valinskas neteko Seimo pirmininko pareigų.

Taigi priėmus Seimo 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimą Nr. XI-413 pasibaigė pareiškėjo ginčijamu Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimu Nr. XI-1 sukurti teisiniai santykiai – nuo Seimo 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimo Nr. XI-413 priėmimo dienos A. Valinskas neteko Seimo pirmininko pareigų.

3.2. Seimas 2009 m. rugsėjo 17 d. priėmė nutarimą Nr. XI-416 „Dėl I. Degutienės išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininke“ (įsigaliojusį tą pačią dieną) (toliau – Seimo 2009 m. rugsėjo 17 d. nutarimas Nr. XI-416), kuriuo Seimo pirmininke išrinkta Seimo narė Irena Degutienė.

3.3. Apibendrinant pažymėtina, kad Seimui priėmus 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimą Nr. XI-413 ir 2009 m. rugsėjo 17 d. nutarimą Nr. XI-416 pasibaigė teisiniai santykiai, atsiradę Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimo Nr. XI-1, kuriuo Seimo pirmininku buvo išrinktas A. Valinskas, pagrindu.

3.4. Taigi konstatuotina, kad priėmus Seimo 2009 m. rugsėjo 15 d. nutarimą Nr. XI-413 pareiškėjo ginčijamas Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 nebegali būti taikomas ir šiuo aspektu jo galiojimas yra pasibaigęs.

4. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti.

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies formuluotė „yra pagrindas <...> pradėtai teisei nutraukti“ aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, o ginčijamas teisės aktas (jo dalis) nebegalioja – jis yra pripažintas netekusiu galios (panaikintas arba pakeistas) arba jo galiojimas yra pasibaigęs, atsižvelgus į nagrinėjamos bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d., 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. rugsėjo 21 d., 2009 m. birželio 22 d., 2010 m. kovo 31 d., 2010 m. gegužės 28 d. nutarimai).

5. Kaip minėta, į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimo Nr. XI-1 teisėtumą kreipėsi pareiškėjas – Seimo narių grupė.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus šios konstitucinės justicijos bylos dalis pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 „Dėl A. Valinsko išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku“ pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 59 straipsnio 4 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Seimo statuto 115 straipsnio 6 daliai, 136 straipsnio 3 daliai, 139 straipsnio 2 daliai, nutrauktina.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 69 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija; Žin., 1999, Nr. 5-97) 117 straipsnio 6 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. XI-1 „Dėl A. Valinsko išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku“ (Žin., 2008, Nr. 133-5109) pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 59 straipsnio 4 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 115 straipsnio 6 daliai, 136 straipsnio 3 daliai, 139 straipsnio 2 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas